

HC5, 06-03-2019, Bronbescherming en verschoningsrecht

Julian Assange had wikileaks gemaakt en daar belangrijke informatie op gelekt. Chelsea Manning is ook een klokkenluider en heeft zelfs gevangenisstraf gekregen in Amerika. Edward Snowden is een klokkenluider die asiel heeft in Moskou. Hij heeft staatsgeheimen van de Verenigde Staten verstrekt aan Glenn Greenwald. Greenwald is een journalist die juist een hele prestigieuze journalistieke prijs heeft gekregen voor de artikelen die hij heeft geschreven op basis van de staatsgeheimen van Snowden. De drie klokkenluiders hebben veel problemen gekregen, maar de journalist krijgt juist een prijs. Dit komt door de journalistieke vrijheid uit het Stoll-arrest en Jersild-arrest. Een klokkenluider zit altijd in een heel lastige situatie.

Football Leaks lekte over afspraken tussen voetbalclubs over transfers en dergelijken. De Portugese klokkenluider wordt door Hongarije uitgeleverd aan Portugal om berecht te worden, terwijl de kranten er mooie artikelen over mogen schrijven.

Bronbescherming betekent dat een journalist zijn bron niet hoeft te onthullen. Verschoningsrecht is het recht om niet te hoeven spreken in een rechtszaak. In art. 218 Sv wordt gesproken over vertrouwensberoepen. Dit gaat over mensen die uit hoofde van hun stand, hun beroep of hun ambt tot geheimhouding verplicht zijn. Dit zijn klassiek: advocaten, artsen, geestelijken en notarissen. Geldt dit ook voor journalisten? Nee, want een journalist is geen vertrouwensberoep, omdat hij juist informatie openbaar wil maken. Daarbij kan iedereen zich journalist noemen, en kan niet iedereen zich notaris of arts noemen. De klassieke vertrouwensberoepen kennen ook allemaal een tuchtrecht. Journalisten hebben dus van oudsher geen verschoningsrecht, wat betekent dat ze informatie zouden moeten verstrekken in een rechtszaak.

Goodwin-arrest

Het EHRM heeft gezegd dat journalisten niet per se hun bron hoeven te onthullen. Goodwin was een journalist die info kreeg uit een vertrouwelijk concept-ondernemingsplan en het betrokken bedrijf wil weten wie er heeft gelekt. Het bedrijf kreeg een rechterlijk bevel jegens Goodwin om de bron te onthullen. Goodwin weigert deze informatie te verstrekken en krijgt hiervoor een boete. Toen stapte Goodwin naar het hof. Het hof zei dat de bescherming van journalistieke bronnen een van de basisvoorwaarden voor persvrijheid was. Een bevel om een bron openbaar te maken kan een 'chilling effect' hebben en is alleen in overeenstemming met art. 10 EVRM, als sprake is van een zwaarwegende eis van publiek belang. Het belang van het bedrijf om achter de identiteit van de lekkende werknemer te komen is dit niet, dus het bevel en de boete vormen een inbreuk op art. 10 EVRM. Een journalist hoeft dus alleen zijn bron te onthullen als er een zwaarwegende eis van publiek belang achter ligt.

Arrest Fressoz en Roire

Dit is een Franse zaak waar veel te doen was om het salaris van de directeur van een autofabrikant, in vergelijking met de salarissen van de werknemers. Journalisten hebben de belastingdocumenten van de directeur gevonden en gepubliceerd. Het hof vond dat het ging over de publicatie van vertrouwelijke belastingdocumenten. De discussie over het salaris van de topman hoort tot het publieke debat, volgens het hof. Daarbij was de info (hoogte salaris) al op andere manieren bekend. Art. 10 EVRM beschermt het belang van de publicatie van het document om geloofwaardigheid van het nieuwsbericht te waarborgen, zolang de journalist de informatie van algemeen belang verstrekt, in goed vertrouwen handelt, op een accurate feitelijke basis en betrouwbare en precieze info verstrekt in overeenstemming met de journalistieke ethiek.

Arrest Guja Moldova

Een ambtenaar had vertrouwelijke informatie in een brief naar de krant gestuurd. In Moldavië was de partij die aan de macht was corrupt. Deze corrupte machthebbers werden beschermd door het openbaar ministerie. Politieambtenaren hadden een corrupte politicus gearresteerd en die ambtenaren werden opgepakt ‘omdat ze te veel geweld hadden gebruikt’. Ze werden alleen niet opgepakt omdat ze te veel geweld hadden gebruikt, maar omdat ze die corrupte politicus hadden opgepakt. Een ambtenaar had hier dus een brief over gestuurd naar de krant. De vraag is nu of een ambtenaar vertrouwelijke info naar een krant mag sturen die te maken heeft met corruptie binnen het OM?

Art. 10 ECRM geldt ook voor de werkplek en voor ambtenaren in het bijzonder. Is in casu sprake van klokkenluiden of van het onrechtmatig lekken van gevoelige info? Het hof geeft een rijtje criteria. In het arrest staan deze in rechtsoverweging 69 en verder. Corruptie is moeilijk vast te stellen en juist ambtenaren zien dit als eerste. Een ambtenaar moet dit eerst melden bij een leidinggevende of een bevoegd orgaan, en het sturen naar de media is pas het laatste middel. De criteria: Zijn er alternatieven voor het melden van de (vermeende) misstand? Is er een publiek belang bij de openbaarmaking? Wat is de authenticiteit van de informatie? Wat is het nadeel/de schade voor het overheidsorgaan (i.c. was de eer, goede naam en betrouwbaarheid van het OM geschaad)? Handelde de betrokkene te goeder trouw, of had hij andere bedoelingen? Wat is de zwaarte van de sanctie? In dit geval was de betrokkene meteen ontslagen, volgens het hof de zwaarst mogelijke sanctie. Het hof komt tot de conclusie dat het ontslaan van de betrokkene een inbreuk was van art. 10 EVRM.

Financial Times-arrest

Anonieme klokkenluider X stuurde naar veel media, waaronder de Financial Times, een brief. Deze brief betrof de aandelenovername van Interbrew. Interbrew zou volgens de brief de aandelen van SAB gaan overnemen. De Financial Times journalist neemt contact op met bank Goldman Sachs hierover. De bank neemt weer contact op met Interbrew, en Interbrew vertelt dat zij helemaal geen aandelen over gaat nemen. De journalist publiceert een artikel gebaseerd op anonieme brief van X. De koers van Interbrew ging hierna omlaag en die van SAB omhoog. Dit was vervelend voor Interbrew, want die wilde SAB juist overnemen. Interbrew wil er nu achterkomen wie X is. Een onderzoeksbureau komt ook niet achter wie X is, dus spreekt Interbrew de Financial Times aan. Interbrew wil weten wie de bron (X) van Financial Times is, maar deze zegt vervolgens dat zij het ook niet weet.

De Belgische rechter vindt dat de Financial Times haar bron moet onthullen. Het hof gaat na of Financial Times zich kan beroepen op art. 10 EVRM. Het hof herhaalt de formule van Handyside: vrijheid van meningsuiting is de hoeksteen van de democratische samenleving en de pers heeft daar belangrijke rechten in. Het hof herhaalt ook de overweging van het Goodwin-arrest: de bescherming van journalistieke bronnen is een basisvoorwaarde voor persvrijheid. Zonder bronbescherming willen bronnen misschien geen info prijsgeven en kunnen de media geen ‘social watchdog’ zijn. Er moet een zwaarwegende reden van publiek belang zijn om de bron te onthullen, maar het was een anonieme bron. Journalisten moeten precies en betrouwbaar zijn in berichten. Wat deed de krant om betrouwbaarheid bron checken? Als de journalist ook niet weet wie X is, hoe weet hij dan dat het waar was wat X zei? Maar dit is niet het enige criterium: Interbrew deed geen poging om publicatie tegen te gaan. Journalisten hoeven niet te helpen bij het zoeken naar identiteit van een anonieme bron. Dus is er een inbreuk van art. 10 EVRM. In dit geval hoefde de journalist zijn bron niet te onthullen.

Onno Hoes

Burgemeester van Maastricht had een afspraak gemaakt in een hotel met een jongen die niet zijn man was. Die jongen had geheime opnameapparatuur bij zich. Deze opnames resulteerden in het aftreden

van Hoes. Is dat onverantwoorde journalistiek? Ja, zei de rechter. Het staat ook in het wetboek van strafrecht dat je niet zomaar gebruik mag maken van verborgen camera's. Echter, soms mag er wel gebruik gemaakt worden van geheime camera's. Dan moet er sprake zijn van een publiek belang of publiek debat. In het geval van Onno Hoes was hier totaal geen sprake van. De relaties van Hoes raken niet het publieke belang of debat.

Arrest Alpha Doryforiki

Er werd een verborgen camera gebruikt door een televisiezender. De journalist had een politicus gefilmd terwijl hij naar de gokautomatenhal ging. Die politicus zat ook in een commissie die ging ook over de rechtmatigheid van gokken. De politicus wist niet dat hij gefilmd werd. Hij werd ook gefilmd, op het moment dat hij geconfronteerd werd met het eerste filmpje. In een derde gesprek werd de politicus ook stiekem gefilmd. Vrijheid van meningsuiting gaat ook over het publiceren van foto's en filmpjes (dus niet alleen geschreven tekst), zei het hof. De politicus had geklaagd over het gebruik van de filmpjes. De televisiemaatschappij stapte naar het hof. De vraag was of er een inbreuk in de persoonlijke levenssfeer was of vrijheid van meningsuiting. Het hof past in casu Von Hannover 2- en Axel Springer-criteria toe. Deze staan in r.o.v. 49 en verder. Wat is de bijdrage aan het publieke debat? Hoe bekend is de persoon? Wat is het voorgaande gedrag van betrokkene? Wat zijn de omstandigheden waarin de video is opgenomen? Wat zijn de vorm en de consequenties van de uitzending?

Het eerste filmpje werd gemaakt in het openbaar en gaat over het publieke debat. Hij is immers politicus terwijl hij in de parlementscommissie over gokwetgeving zit. Het verbieden om dit filmpje uit te zenden (of sancties aan binden) is een inbreuk van 10 EVRM. De opnames van de privégesprekken waren wel onrechtmatig, daar mocht hij namelijk bescherming van zijn privacy verwachten. Er mochten wel sancties worden verbonden aan het opnemen en uitzenden van laatste twee, geen inbreuk.

Nederland

Nederland is twee keer veroordeeld door het EHRM vanwege het proberen een journalist zijn bronnen te laten onthullen. Journalist Voskuil is gegijzeld geweest omdat hij zijn bron niet wilde onthullen. Voskuil wist wat meer over een strafzaak. Het OM wilde weten wie zijn bron was, maar Voskuil wilde dit niet onthullen. Het hof gaf de journalist gelijk, Nederland werd veroordeeld.

Autoweek (blad van Sanoma) had foto's gemaakt van illegale autoraces. Dat mocht van de betrokkenen, zolang er geen mensen herkenbaar op de foto stonden. Het OM wilde de foto's van Autoweek gebruiken in een andere zaak en vroeg de foto's op. Dit wilde Sanoma niet en stapte naar het hof en kreeg gelijk. Na deze twee veroordelingen heeft Nederland een wettelijke regeling gemaakt. Deze regelt het verschoningsrecht voor journalisten en het recht om voorwerpen niet aan een opsporingsambtenaar te hoeven uitleveren.

In art. 218a Sv is nu geregeld dat journalisten of publicisten, die in het kader van nieuwsgaring gegevens hebben van personen, zich kunnen verschonen van vragen over de herkomst van de gegevens. Dit hoeven geen professionele partijen te zijn, een journalist is immers geen vastgesteld beroep. Je ziet hier ook dat Nederland het Goodwin-arrest heeft gebruikt. Art. 218 Sv is absoluut over de vertrouwensberoepen, maar art. 218a Sv is geen absoluut recht. Als er een zwaarwegend maatschappelijk belang is kan de rechter-commissaris een beroep op verschoningsrecht afwijzen.

Football Leaks

Is de Football Leaks-verdachte een klokkenluider? Dan moet je de criteria van het arrest Guja Moldova toepassen. We weten niet of er alternatieven zijn (op basis van Nu.nl berichtje). Er is wel een

publiek belang, want er gaat publiek geld in de voetbalwereld om. Of de informatie authentiek was weten we ook niet. Het nadeel of de schade van de clubs is wel groot, want de 'Super League' gaat waarschijnlijk niet door. We weten ook niet of de betrokkene te goeder trouw handelde of welke sanctie zal volgen. Om te kunnen afleiden of de klokkenluider strafbaar is, moet dit rijtje afgegaan worden. De krant kan in ieder geval niet aangesproken worden, want daar is gewoon sprake van verantwoorde journalistiek (hoor en wederhoor, feiten, bijdrage aan publiek debat).